

Apró-cseprő gyilkosságok

Amerikai dráma magyarországi ősbemutatója
Szegeden

Az erőszak egyre szorosabb gyűrűvel vesz körül bennünket: eszméletlen dolgok történnek a világban. Lelövik az egyik legnagyobb hatalom elnökét, röviddel utána két olyan embert, akik valahogyan részesei lehetnek a gyilkosságnak. Nem sokkal később halálos lövés éri az elnök öccsét. Aztán újra dördül a fegyver: meghal egy Nobel-díjas néger lelkész. A tettesek, az igazi tettesek ismeretlenek maradnak. Lényegbevágó iratok, dokumentumok tűnnek el féltve őrzött pánccserepyekből. Az amerikai rendőrség tehetetlenül tárja szét a karját: nem tudunk mit tenni. Az emberiség elzúszbadt aggyal, retteget figyel. Mi történik a világban?

S úgy látszik, az erőszaknak nem lehet útját állni. A lövések nemcsak nagy embereket terítenek le, akikről milliók sorsa függ. Az erőszak mindenkit fenyeget, a hétköznapiak részévé válik. Egyre több a felderítetlen gyilkosság.

Jules Feiffer amerikai író az erőszaknak ezt a térhódítását választotta a szegedi színházban szombaton este *Magyarországon először* bemutatott darabjának tárgyául. Ez a témaválasztás kivételes. Feiffer ugyanis egészen másként kezeli az erőszakot, a gyilkosságot, mint a kétezer esztendő drámaírodalom. Az erőszak, a gyilkosság, a halál a görög kezdetektől napjainkig állandóan jelen volt és van a színpadon. Néha látványosabb, mint Feiffernél. Az *Apró-cseprő gyilkosságok*ban egy szereplő hal meg. A negyyszáz éves *Hamlet*ben tudjuk — jóval később — S megis, Feiffernél nagyobb intenzitással jelenik meg az erőszak. A drámaírodalomban most fordul elő először, hogy a gyilkosság, az erőszak, a halál félközzel és hangszíjyozottan kivételes eseményből — ez a kivétel — a dolog lényege — hétköznapi, mindennapi jelenséggé válik, amelyet — akárcsak az esti vacsorát, a reggeli zuhanyozást és a televíziót — bele kell kombinálni életünkbe. Az erőszaknak ez a degradálása kivételes, mondhatnánk „ünnepi” eseményből közönséges jelenséggé, amely egyként dramaturgiai és színpadi, azaz természetesen fókusz. A hatást, Feiffer drámájának lényege és legfőbb új-donsága.

Igaz van-e? Tényleg ez történt volna Amerikában? Últék és ülték majd hietetlenkedő-kételkedő nézők is a színházban. Mit mondunk nekik? Tényleg ez történt. Feiffer nagy érdeme, hogy a színpad számára először fogalmazta meg ezt a fenyegető jelenséget. Munkája ilyen értelemben leginkább Dürrenmatt *Az öreg hölgy látogatása* című drámájára emlékeztet. Ott is először fogalmaztak meg ilyen új jelenségeket, persze másról, a pénz megdöbbentő, lenyűgöző hatalmáról.

De nem a darab realitása zavarta leginkább a premier nézőit; végtére mindenki hallott már valamit az Amerikában történtekről. Feiffer nyersen és brutálisan ír, nyíltan beszél olyan dolgokról, amelyek színpadon jó ideig tabunak számítottak. Nem fél a beteges jelenségek bemutatásától és az „illetlen” szavaktól sem. Ezt azonban nem Feiffer találta ki: nálunk is egész sereg hasonló tönusú könyv jelent már meg. Ez az alapozó olvasmány — és színházi élmény, mert az illetlen szavak használata már ott sem újdonság, azonban egyrészt

Hernádi Oszkár felvétele
Az esküvő. Az apa (Kovács János), a lány (Margittay Ági), az ifjú férj (Iványi József), az anya (Miklós Klára) és a fiú (Ujlaky Károly)

hiányzott a szombat esti premier közönségének tapasztalataiból, másrészt — el kell ismernünk — más dolog valamit elolvasni és más színpadról hallani; a hatás az utóbbi esetben összehasonlíthatatlanul erősebb. A tapasztalt nézői ellenkezésnek ez a legfőbb oka.

A közönség másik nehézsége abból adódott, ahogyan a valóság Feiffer drámájában megjelenik. Hivatkoztunk már Dürrenmatt-ra. Most ismét utalnunk kell rá. Annak idején vitája volt egy rendezővel, aki azt hitte, az író az öreg hölgyben arról beszél, hogy minden ember megvásárolható. A darab mondanivalója azonban — írta Dürrenmatt — nem az, hogy minden ember megvásárolható. Az öreg hölgy arról beszél a nézőtérben ülőknek: vigyázzatok, nehogy ti is megvásárolhatók legyetek, mint a darab szereplői!

Feiffernél sem arról van szó, hogy az erőszakhoz való viszonyukat illetően olyanok lennének az emberek a valóságban, mint a színpadon. Feiffer, akárcsak Dürrenmatt, figyelmeztetően kiált, vigyázzatok, nehogy ti is ilyené váljatok.

Milyenekké? A darab azt mondja el, hogy egy közönséges amerikai család tagjai, miután az erőszaktól, az állandó lövöldözésektől, gyilkosságoktól retteget szenvednek, a darab végén pusztát vesznek a kezükbe és mintha csak megtalálták volna helyüket a világban, nyugodt magabiztossággal lövöldözni kezdenek az utcán járó emberekre. A színház műsorfüzete és a rendező szerint ebben a magatartásban az erőszakos társadalom elleni tiltakozásnak valamilyen eltorzult formáját kell látnunk.

Csak hogy a néző nem tiltakozást lát ebben az eszeveszett lövöldözésben, hanem azonosulást; a színpadon az történik. Ha azonban jól figyeltünk Dürrenmatt szavaira, nyilvánvaló, hogy itt a tiltakozás is jelen van. Csak éppen nem a szereplők tiltakoznak. Az író tiltakozik. S éppen azzal, hogy a szereplőt azonosítja az erőszakos társadalommal. Ezzel kiáltja ugyanis oda a nézőnek, vigyázzatok, nehogy a borzalmas világban ti is gyilkosokká váljatok, mint a darab szereplői. Erről van szó. Ez a darab megértésének kulcsa.

A kitűnő előadás olyan mintha a színeszék ismerős és megszokott közegben mozognának. Ennek az otthonosságnak, stílusbiztonságnak a megteremtése a ren-

dező *Angyal* Mária legfőbb érdeme.

A színpadon egy közönséges amerikai család tagjait látjuk. A darab főhőse a fiú, aki a darab elején még apatikusan tűri az erőszakot, a darab végén azonban már fegyvert emel a járókelőkre. A szerepet Iványi József játszotta, szinte teljesen megújult stílusban, valósággal újjászülve. Mind-egyik úgy váltuk, Iványi igazi világa színházi hagyomány. Most kitűnt, ilyen nagy stílusváltásra is képes. A másik főszereplő a lány, akit a fiú feleségül vesz. Felszabadult, modern amerikai nő, „osztályelső” és imponáló biztonsággal valószínűleg meg céljait. A legnagyobb, az utolsó kivétel. A lányt Margittay Ági mutatta be. Az alakítás színészi bravúr. Persze a szerep is ideális: nagy végtelenséget, kontesztokat, ellentéteket fog át. A főlényesen magabiztos lány a teljes összeroppanásig jut el. Hogy miképpen? Margittay Ági erre felel megrendítő drámai erővel.

A lány anyja Miklós Klára. Alakításában szintén a teljes megújulás a legmeglepőbb; egészen más ez a szerep, mint amit a művésznek valaha is játszott. Kovács János szemléletes apaalkítása illeszkedik még leginkább a hagyományokhoz. Persze a feladat is ilyen, az apa képviseli a darabban az amerikai társadalmi értékeket, a Családot, a Törvényt, a Rendet. A család elnökséget fiútagja Ujlaky Károly. Rikító szerep, rikító az alakítás is.

A darab három epizódalakítása közül Tolnay Miklós filozófus hippi lelkése tett szert legjobban; az író is többet bízott rá, mint a másik kétőse. Konter László jó stílusérzékkel játszotta a konvenciókat képviselő bíró. Szabó István rendőrhadnagya mindenben megfelelt a szerepnek.

A darab világához jól illeszkedik, egészében jelzésszerű, részleteiben nagyon is naturalis díszleteket Székely László tervezte. A jelmezek Gombár Judit munkái.

Ökrös László

Megálló áthelyezése

Már megírtuk, hogy november 7-én lép életbe Szegeden a buszközlekedés új menetrendje. Az eddigiekhez a Volán-vállalattól néhány kiegészítő adatot kaptunk.

Tekintettel az átállásra, a vállalat meghosszabbítja az októberre váltott autóbusz-berletek érvényességét, november 7-ig. Ezzel azt szeretnék elősegíteni, hogy mindenki már a gyakorlatban kiváltszathassa a számára leginkább megfelelő autóbuszvonalat. Sőt, még három nap türelmi időt is adnak, vagyis az októberi berleteket egészen november 10-ig elfogadják az autóbuszokon.

Az új menetrendben két sajtóhiba található. A 43. oldalon, a 61-es (Bartók Béla tér—Szőreg) vonalnál a Szőregre visszajövő utolsó kocsit indulási idejeként 22 óra szerepel a menetrendben, pedig az utolsó kocsit 22 óra 20 perckor indul vissza Szegedre. Az 54. oldalon a 70-es (Marx tér—Lövölde út) vonalnál a Marx térről 13 óra 20 perckor induló járat elől kimaradt egy jelzés. Ez a járat ugyanis csak munkanapokon közlekedik majd.

Az átállás során néhány megálló helye megváltozik. A tarján járatok — 10, 10/A, 20, és befelé jövet a 10/Y és a 73-as — nem az

eddig helyen, a második kerületi tanács hivatal előtt állnak meg, hanem a József Attila sugárút és a Lengyel utca sarkán. Tarján felé menet a 10/Y és a 43-as járat viszont a Római körúton, a II. kerületi tanács hivatal épületével szemben áll meg. A Tarján—Fémipari Vállalat közötti 12/R és a Bartók Béla tér—Baktói csatorna közötti 62-es vonalon Tarján felől jövet a buszok a Brüsszeli körúton, a benzinkút előtt állnak meg, kifelé menet pedig a sugárúton a Postás művelődési ház előtt. A tápél járatok Maros utcai megállóhelye is megszűnik november 7-től, mivel ehhez nagyon közel esik a cipőgyári megállóhely. A petőfitelepi óvodánál levő megálló hasonló okokból szintén megszűnik.

Mezszünk a Mérei utcai, az Állami Biztosító fiókjánál levő megálló, csakúgy, mint a Széchenyi téren a 8-as önkiszolgáló bolt és a Debrecen étterem előtt levő. Az újszegedi körforgalom járatai a központi villamosmegállónál, a többi helyi járat (60, 61, 70, 71, 50) pedig a MEZŐKER boltja és az Elit cipőbolt előtt áll meg. Valamennyi helyi közli távolsági járatnak, amely érinti a Széchenyi teret, a lakberendezési áruház előtt lesz a megállója.

Tudnivalók
az új buszmenetrendről

A MÁV Igazgatóság épületénél minden, a Lenin körúton közlekedő járat az eddigi helyén, a villamos-pavilon mellett áll meg. A 42-es gumigyári járat, a 70-es és a 71-es vonal megállóhelye a Kiss Ernő utcában a MÁV Igazgatóság kertjénél lesz. A 41-es Óthalmi úti és a 34-es béketelepi járat a Bajcsy-Zsilinszky utcában, a Vörös Csillag mozinál áll meg. Ott lesz a 10/A vonal végállomása is. A 41-es megállója a Csongrádi sugárút felől jövet az eddigi, Kálvin téri helyett a Csongrádi sugárút 2/B számú ház előtt lesz. Kifelé menet változatlanul a Szent István téren áll meg.

A Marx téren is változnak a megállóhelyek. A 11-es Tarján—személypályaudvar vonal megállóhelye bent a téren lesz, míg a 63-as és a 64/R járatok a Londoni krt. 1. számú ház előtt állnak meg. A 63-as járat megállóhelye egyelőre a Volán forgalmi telepe előtt, a Vásárhelyi Pál utcában lesz. Mivel sokan kérik, a Tolbuhin sugárút átadása után a vonal érinteni fogja a Dugonics teret is. Vagyis a Bartók Béla térről jövet az Attila utcáról a Lenin körútra kanyarodik, a Dugonics tértől pedig a Tolbuhin sugárúton folytatja majd útját. Erre azonban csak később kerül sor.

Vincze András képei a Művészklubban

Kettős eseménye volt tegnap este a sajtóházi Művészklubjának. Bárdos Pál szerzői estjét rendezték meg, és Vincze András kamaratárlatának megnyitására került sor. Bárdos Pállal Halász Miklós újságíró beszélgetett, közreműködött Konter László, a Szegedi Nemzeti Színház tagja. Vincze András kiállítását Dér Endre József Attila-díjas író nyitotta meg.

Vincze András képei különös világba vezetnek a nézőket. Az álmok, a víziók és a hallucinációk jelennek meg a képeken, s ezt a szürrealista látásmódot képeinek címei is sejtetni engedik (A kazánfűtő álma, A tengerész megdicsőülése). Korunk részre esett hangulatát ragadja meg, s újfajta szintézisbe hozásával próbálkozik. A „széttörtött” kompozíciókat formailag sem engedi szétesni, s ez a lehatárolás megmenti a képeket a széthullástól. A valótól a fogott világot, a képfogott álom e zárt felületek határai között rendkívül gazdagságban töltik ki a síkot. Finoman, szépen megmunkált részletek, felületi érzékenység jellemzi a kompozíciókat. Mondanivalója, képekényszerített álom-tengerész, az emlékekből felkúszó tanyai otthon, egy hirdetőszlop feloldódása az őz verőfényében az emberi lélek mély mozgásainak, változásainak képi megjelenítése. Részleteinek dinamizmusa, harca és játéka korunk emberének izgalmát, öröme, agyvérzése. Néhány képnél a részletek fölének az egészek, legyőzik a nagy ritmusokat, A tárlat legszebb képei (...utolsó dala, Hirdetőszlop, Költő a

városban, A tengerész megdicsőülése), egy nagyon tiszteletre méltó, korunk emberének lelki vívódására választ kereső, teljességre törekvő utat jeleznek.

T. L.

Téli üdülés

Hévízre vasárnap és hétfőn megérkeztek a biztosítási és öngélezési csoportok téli üdülési szezonjának első beutaltjai. Az idén november 1-én Hévízen, a Pénzügyőr gyógyházból kezdődött meg Veszprém, Csongrád, Nógrád és Szolnok megye tsz-tagjainak csoportos üdületése.

Képernyő

Bőség-szombat

Tévéjáték, riport, zene, vetélkedő, humor, táncdal-gála, sőt, késő éjszakára egy *Bunyin*-elbeszélésből tévére fordított jó csehslavóváltó film — íme a képernyő legutóbbi, szombati ajánlata. Körülbelül ez a színskála, változatgazdagság hiányzik — a vasárnapokból. De hát ne legyünk maximalisták...

Négy héten át kísértük Hans Beimler útját a bajor tanácskormánytól a német fasiszmus uralomra jutásán Dachau át a spanyol polgárháborúig. A német kommunista párt egyik vezetője Madrid védelmében vesztette életét: mártírsága jelképes, miként sorsa, megkúzdott élete is az volt Hitler Németországában. Az NDK televíziójának sorozatfilmje természetesen úgy komponálta meg a kommunista hős emléktábláját, hogy mögötte és körülötte lefestette az egész kor tablóját is. Igen, Beimler csak egy a mártírok közül, „valaki, aki mindig a jó oldalán harcol”, hivatása azt példánzi, hogy a megfélemlítő időkben elmondott szó tette válhat. Sztanyiszlavszkij elnevezéssel ez lenne a film fővonala. A vállalkozás természetesen nem mentes a dramatizált történelem típushibáitól; az eszméletlenek olykor kívülről, erőszakoltan kerülnek a pusztító bonyolított akciók ügyetlenül, mesterkéltan elhelyezett narancshéjakon csúsznak meg, ezek következtében eltöredezik a film tem-

pója. Hatását azonban így sem tevést el.

A humort szombaton Tabi László szolgáltatta, ezúttal maga a kulisszák mögé vizsgálódva. (*Csodák világa, Hajrá magyarok!*) Fergács Dudusért a sport és a tudomány vetekszik, az utóbbi kevés eséllyel, s hogy a harc kilátástalan, Tabi László harsány érvekkel támasztja alá. Hányszor hangoztatjuk búszkén: sport-nemzet vagyunk, futball-nemzet. S a társadalmi szatíra színházi távcsövébe pillantva — kissé lelohadt búszkéségünk. Lelohadt sikerélményünk a táncdal-fesztivál gálaestjén is. Kiderült, itthon jó slágerdalaink még a Fővárosi Operettszínház rivaldájára lezúrt, diónyi nemzetközi mezőnyben is gyengécskék — igaz, külföldi vendégeink egyike-másika se törte magát túlzottan értük. Kivételek a San Remó-i győztes, aki az egyetlen igazi sikert arat-ta. Persze neki könnyebb volt, két fesztiválynertes számot is énekelt. (*Fák, virágok, fény. Szívem egy vándoréigány.*) És egy tanulság. Lehet, hogy a bájos Vera Schneidenbachnak teljesen közömbös németül, mit jelent magyarul a „varjmeget szotesz” — nekünk magyaroknak mégiscsak jobb így: „várj, míg sötét lesz”. Udváriasság ide, előzőkenység oda — inkább dalolják számunkat a külföldi vendégeink anyanyelvükön és jól. Mint magyarul, és érthetetlenül.

N. I.

Jó dohány termett

Hazánk legnagyobb dohánytermelő vidékén — a Nyíregyházi Dohánybevitő és Fermentáló Vállalat körzetében — megkezdtek a

száraz dohány bevitását, fermentálását. Az idei dohány mind a mennyiség, mind pedig a minőség tekintetében jobb a tavalyinál.